

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, metodologik, innovatsion fan va ta'limga oid ilmiy jurnal

№1/2023

Litsenziya raqami: №095310

MAKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 218 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

TAHRIR HAY'ATI:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich	tarix fanlari doktori, professor	Bosh muharrir
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna	pedagogika fanlari doktori(DSc), professor	Bosh muharrir o'rinbosari
Hamdamova Maxzuna Tursunovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	Bosh muharrir o'rinbosari
Jamoldinova Odinaxon Rasulovna	pedagogika fanlari doktori, professor	A'zo
Djamilova Nargiza Nuriddinovna	pedagogika fanlari doktori (DSc), professor	A'zo
Babayeva Dono Razzakovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Sadikova Shoista Akbarovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Jumanova Fotima Uralovna	pedagogika fanlari nomzodi, dotsent	A'zo
Shirbachevna Gulchexra Shakirovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Mirzayeva Farog'at Odiljonovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent	A'zo
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Ne'matov Shuhrat yergashovich	pedagogika fanlari nomzodi	A'zo
Ochilov Sevin Rajaboyevich	Qashqadaryo viloyat Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi Pedagoglarning bilimi hamda ko'nikmalarini baholash sho'basini metodisti	A'zo
Yuldasheva Dilnoza Bekmuradovna	Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Nurkeldiyeva Dilbar Axmedovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	A'zo
Radjapova Zuxra Tirkashevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Gaynazarova Gulbahor Abdullayevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

MUNDARIJA

“Ta’lim sifatini oshirish – Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining yakka-yu yagona to‘g‘ri yo‘lidir”	6
Qirg‘zboyev Abdug‘affor Karimjonovich	
Ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni takomillashtirish mexanizmlari	8
Ibragimova Gulsanam Ne‘matovna	
Влияние игровой деятельности в процесс изучения английского языка в ДОО	11
Хамдамова Махзуна Турсуновна	
Methodological advancements in the English instruction of preschoolers.....	15
Asiljonova Shohsanam Doniyorovna	
Yangi O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar	18
Babayeva D. R.	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni iqtisodiy tarbiyalashda pedagoglar va ota-onalarning o‘zaro ta’siri	21
Bozorbayeva Gulruh Alisher qizi	
Zamonaviy sharoitlarda maktabgacha ta’lim tizimida metodik ishlarni tashkil etish.....	25
Fayziyeva Mabudaxon Muhammadjonovna	
Неполные предложения как объект исследования	28
Ибатова Амира Шавкатовна, Юлдашева Дилноза Бекмуродовна	
Lider va uning fazilatlarini xorijlik olimlar va tadqiqotchilar nigohida	32
Irgasheva Madinabonu Baxromjon qizi	
Ijtimoiy tarbiyada mahallaning o‘rni.....	36
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi, Iskandarov Nodirbek Ravshanbekovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy faoliyatga o‘rgatishda STEAM ta’lim texnologiyasining ahamiyati	38
Kojageldiyeva Aziza Muxsum qizi	
Kredit-modul tizimida mustaqil ta’limni tashkil etishning sharoit va imkoniyatlari.....	41
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna, Odiljonova Shohsanam	
Tolerantlikning tarixiy-falsafiy va psixologik ildizlari.....	46
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Особенности занятий спортом в подростковом возрасте и их влияние на школьную успеваемость учеников.....	50
Ризаев Азизжон Рахимджанович	
Maktabgacha ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalari	54
Marasulova Dono Nigmatullayevna	
Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ma’naviy fazilatlarini shakllantirish texnologiyalari.....	59
Matchanov B. O.	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik xususiyatlari.....	63
Muratova Munavvar O‘rol qizi	
Развитие речи дошкольников как социально-коммуникативный процесс.....	67
Нажмиддинова Гулноза Одилевна	
Bo‘lajak tarbiyachilarning mediakompetentligini oshirish mexanizmlari.....	70
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi	
Методика развития речи дошкольников.....	74
Очилова Хилола Шералиевна	
Okul öncesi dönemde bulunan çocuklar için anne-babaların çocuk kitapları seçim kriterlerinin incelenmesi.....	78
Elem Gökteş	
Дидактическая игра как средство экологического образования детей дошкольника.....	87
Равшанова Наргиза Норбоевна	
Отешова Гульнур Кабуловна	

Оценка эффективности цифровых технологий по сравнению с традиционными методами управления качеством образования в дошкольных учреждениях.....	91
Хайдаров Р.	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda dizaynerlik qobiliyatini rivojlantirish metodikasi	95
Radjapova Zuxra Tirkashevna	
Развитие коммуникативной компетентности среди будущих дошкольных учителей	100
Садикова Шоиста, Тохинова Шохсанам	
Maktabgacha ta'limda yuksalish	104
Shirbacheyeva Gulchehra Shakirovna, Nuraliyeva Rahbaroy Ravshanbek qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarini kasbga yo'naltirib o'qitishda metodik tayyorgarligini takomillashtirish yuzasidan xalqaro tajribalar	106
Sultansaidova Mushtariy Abzalxanovna	
Model of Professional Competencies Preschool Education Teacher	109
Tokhirova Shokhsanam	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy ongini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari	114
Xo'jamatova X. M.	
Zamonaviy o'zbek oilalarda bolalarni milliy ruhda tarbiyalashda qadriyatlarning o'rni	119
Yakubova Zilola Zikirovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga til o'rgatishda o'yinlardan foydalanish.....	122
Mirkasimova Zilola Alisherovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kitob o'qishga qiziqitirishda psixologik qo'llab-quvvatlash	124
Musratova Zilola Ulugbekovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxslararo munosabati	128
Alimova Gulchehra Qobilovna, Sadikova Durdona Shohasan qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sahnalashtirish faoliyatini tashkil etish shakllari	132
Teshabayeva Zamira Sobirovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda qadriyatlar shakllanishida xavotirli holatning ahamiyati	135
Maxmudova Dilorom Axmadovna	
MTT direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlash yo'nalishlari.....	137
Nabiyev Erkin Esanovich, Xushiyeva Gavxar Mamatkarimovna	
Xorijiy tillarning psixologik xususiyatlari.....	140
Atayev Shukur-Ali Ayub-Aliyevich	
Possibilities of Developing Social Competence in Future Educators.....	143
Khalilova Dilnoza Furkatovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	146
Jumanova Fatima Uralovna	
Talabalarning kasbiy kompetentligini integrativ yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyasi.....	149
Kamalova Gavhar Akbarovna	
Til leksik sistemasining kognitiv aspekti nazariyasi.....	152
Muzaffarova Nodira Mardonovna, Umarova Obida Avazxonovna	
Madaniyatlararo muloqot asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning samaradorligi.....	156
Ne'matova G. A.	
Soha mutaxassislarining ijtimoiy psixologik bilimdonligini oshirish muammolari	160
Norboyeva Dilafruz Jumakulovna	
Abdulla Oripov she'riyatida qush nomlari uslubiy vosita sifatida.....	163
Yuldasheva Dilnoza	
Talabaning tadqiqotchilik qobiliyatini rivojlantirishda ilmiy uslubning ahamiyati.....	166
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Raxmatova Saodat Amrakulovna	
Ona bilan munosabatning o'smir tomonidan guruhni idrok etilishiga ta'sir xususiyatlari	172
Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna	

Основные аспекты передачи способностей и генетических характеристик от родителей.....	176
Тургунов Абдурашид Абдуманнобович	
Onalik munosabati autizm sindromli bolalarni ruhiy rivojlanishining omili sifatida.....	182
Asraxonova E'tibor Abduvaxob qizi, Lutfullayeva Iroda Abduvaxob qizi	
Psixik yetuklik bolaning maktab ta'limiga psixologik tayyorligi ko'rsatkichi sifatida	186
Jalilova Saboxat Xalilovna	
O'smirlar tasavvurida stressogen ta'sirlarning psixologik tahlili	191
Ismoilova Nurjaxon Zuxuriddinovna	
Seminar mashg'ulotlarini samarali tashkil etishning "kouching" shakli	196
Mamatkulova Kimyoxon Abdujalilovna	
Shaxs o'zini o'zi faollashtirishi tushunchasining ilmiy mohiyati	199
Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li	
Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlashda tarbiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	202
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Pedagoglarda frustratsion tolerantlik namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	205
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li	
Kreativ yondashuv asosida talabalarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	209
Farxodov Fozil Baxrom o'g'li, Adizova Gulzoda Mehridinovna	
Социально-педагогическая компетентность воспитателя ДОО	212
Ширбачеева Г. Ш., Тиллябаева М. Х.	
Inklyuziv ta'lim jarayonida o'quvchilarni kasbga yo'naltirishning o'ziga xos qirralari.....	215
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI IQTISODIY TARBIYALASHDA PEDAGOG VA OTA-ONALARNING O'ZARO TA'SIRI

Bozorbayeva Gulruh Alisher qizi
Stajor-tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqola bolalarni iqtisodiyot bilan tanishtirish muammosini hal qilishga qaratilgan bolani hayotga tayyorlashning samarali usuli, uning jamiyatdagi ijtimoiy moslashuvi, bolalikdan tejamkorlik, ishbilarmonlik, iqtisodiy hisob-kitob qilish qobiliyatini shakllantirishdir.

Har qanday maktabgacha yoshdagi bolalardagi pedagogik muammoni maktabgacha ta'im tashkiloti va oilaning faol o'zaro ta'siri sharoitida muvaffaqiyatli hal qilish mumkin. Tarbiyachi-pedagog va ota-onalarning vazifasi maktabgacha yoshdagi bolaga zamonaviy voqelikka moslashishga, ijtimoiy to'laqonli shaxsga aylanishga, uning hayotiga beixtiyor kirib boradigan atrofdagi hayot hodisalarini to'g'ri tushunishga va baholashga yordam berishdir. Xususan, bu borada maktabgacha yoshdagi bolalarga iqtisodiy tarbiyani shakllantirish muammosi hozirgi kunda juda dolzardir.

Kalit so'zlar: Iqtisodiyot, iqtisodiy tarbiya, mehnat, bozor, pul.

Abstract: This article solves the problem of introducing children to the economy, is an effective way of preparing a child for life, his social adaptation in society, the formation of thriftiness, entrepreneurship, and the ability to make economic calculations from childhood.

Any pedagogical problem of preschool children can be successfully solved in conditions of active interaction of the preschool organization and the family. The task of educators and parents is to help the preschool child to adapt to modern reality, to become a socially mature person, to correctly understand and evaluate the surrounding life events that involuntarily enter his life, in particular, to form economic education for preschool children in this regard. We emphasize that the problem is relevant today.

Key words: Economy, economic education, labor, market, money.

Аннотация: Данная статья посвящается к решению проблема приобщения детей к экономике. Это эффективный способ подготовки ребенка к жизни, его социальной адаптации в обществе, формирования с детства навыков бережливости, предпринимательства, экономического расчета.

Любая педагогическая задача дошкольников может быть успешно решена в условиях активного взаимодействия организации дошкольного образования и семьи. Задача воспитателей и родителей – помочь дошкольнику адаптироваться к современной действительности, стать социально зрелой личностью, правильно понять и оценить окружающие жизненные события, непроизвольно входящие в его жизнь, в частности, в связи с этим сформировать экономическую образование детей дошкольного возраста и она является актуальной проблема сегодняшнего дня.

Ключевые слова: Экономика, экономическое воспитание, труд, рынок, деньги.

Ma'lumki, iqtisodiyot inson hayotida yetakchi yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

U deyarli barcha sohalarga, jamoat va shaxsiy hayotga ta'sir qiladi. Har bir inson butun hayoti davomida iqtisodiy masalalarni hal qilishga shaxsiy daromadlarni shakllantirish va shaxsiy xarajatlarni amalga oshirishda, iqtisodiy sohada qaror qabul qilishga majbur. Iqtisodiy bilim XXI asrdagi har bir zamonaviy inson uchun o'qish va yozish mahorat kabi hayotiy ahamiyatga ega.

Har bir insonning iqtisodiy bilim va ko'nikmalarini egallashi ostida, kundalik hayotda qarorlar qabul qilish zarurati, shuningdek, foydalanishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar zamonaviy iqtisodiy vositalar muhimligini belgilaydi. Ushbu holatda "Iqtisodiyot" so'zi hamma narsani tushunishi kerak inson hayot davomida shaxsiy va oilaviy pul mablag'lari to'plami tasarruf etishdir.

Iqtisodiy bilim nima uchun kerak? Asosiy iqtisodiy tushunchalarni bilish va ularni amalda qo'llash qobiliyati odamga o'z mablag'larini to'g'ri boshqarish imkoniyatini beradi. Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirish, ayniqsa, dolzarbdir.

Xo'sh bola iqtisodiyot bilan tanishishni qachondan boshlashi kerak? Eng yosh bolalarni iqtisodiy tarbiyalash haqida gapirish mumkinmi? Moliya, iqtisodiyot va bola bir qarashda bir-biridan juda uzoq ko'rinadi. Chaqaloq oilaning iqtisodiy hayotiga juda erta kiradi, pul, reklama bilan duch keladi, ota-onasi bilan do'konga boradi, sotib olish va sotish jarayonlarida ishtirok etadi, shu bilan iqtisodiy ma'lumotlarni kundalik, ko'pincha buzilgan talqinda ma'lumotlarni egallaydi. Axir, bu shunchaki ma'lumot emas, balki "shartli ravishda dunyoqarash deb atash mumkin bo'lgan narsaning konturi – dunyoqarash, chunki bu umumiy g'oyalarda tendentsiyalar nafaqat bitta faktlarni bilish, balki ularning aloqalarini bilish uchun shakllana boshlaydi", deb ta'kidkaqdi/ D. B. Elkonin.

Oilaning belgilovchi funktsiyalaridan biri bu iqtisodiy funktsiya. Bu oila a'zolarining va birinchi navbatda bolalarning moddiy farovonligini ta'minlashga qaratilgandir.

Oilaning pedagogik salohiyati ko'p jihatdan uning mavjudligi uchun yaratishi mumkin bo'lgan moddiy sharoitlarga bog'liq: uy-joy, oziq-ovqat, kiyim-kechak, o'yinchoqlar, bo'sh vaqt va boshqalar. Birinchi navbatda, byudjet, oilaning barcha a'zolari tomonidan jamg'arilgan puldir. Pulga nimalar sotib olsa bo'ladi? (1-rasm)

1-rasm. Kundalik hayot ehtiyojlari uchun ishlatiladigan vositalar.

Iqtisodiy tarbiya boshqa har qanday tarbiya kabi, uzoq vaqt davomida "oddiydan murakkabgacha" tamoyili asosida, bilim va ko'nikmalarni amaliy qo'llashga qaratilgan takrorlash va mustahkamlash jarayonida tarbiyalanadi. Erta yoshdan boshlab iqtisodiy sohasida yaxshi odatlarni shakllantirish, natijada bolalar o'sib ulg'ayganlarida va iqtisodiy mustaqillikka erishganlarida ko'plab xatolardan qochishga yordam beradi. Shu bilan birga, hayot davomida moliyaviy xavfsizlik va farovonlik uchun zamin yaratadi.

Birinchi marta maktabgacha yoshdagi iqtisodiy ta'limni o'z ichiga olgan matematika maktabi dasturi ilmiy asoschisi Yan Amos Komenskiydir. Iqtisodiy tarbiya muammosiga bag'ishlangan tadqiqotlardan P. R. Atutov, S. Y. Batishev, Y. K. Vasiliyev N. V. Kulakova kabi tadqiqotchilar, iqtisodiy tarbiyani mehnat tarbiyasining bir qismi sifatida ko'rib chiqishgan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtisodiy tarbiyasi nafaqat bolani haqiqiy hayotga yaqinlashtiradi, uni nima bo'layotganini boshqarishga o'rgatadi, balki shaxsiyatning ishbilarmonlik fazilatlarini shakllantiradi, bu esa maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktab o'rtasidagi ta'limda uzluksizlikni ta'minlaydi.

Bola, birinchi navbatda, oilaviy iqtisodiyotning asoslarini o'rganadi, chunki u oilada iqtisodiy voqelik dunyosiga birinchi qadamlarini qo'yadi, bu haqda birinchi g'oyalarni oladi. Maktabgacha katta guruhi tarbiyalanuvchilari iqtisodiy bilimlar orqali pul bilan ishlashni, daromadni tovarlarning narxi bilan bog'lashni o'rganadilar, pul odamlar o'rtasida tovarlarni almashtirish vositasi bo'lib xizmat qilishini bilib oladilar.

Kognitiv dunyoqarash va bolaning tashqi dunyo bilan o'zaro munosabatlarini tashkil etish oqilona iqtisodiy

tarbiyaga to'g'ri asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu yo'nalishdagi ishlarni boshlab, pedagog o'z oldiga quyidagi vazifalarni qo'yadi:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarda atrofdagi dunyoga ongli munosabatni shakllantirish.
2. "Mehnat-pul-mahsulot" va "mahsulotning sifatiga qarab qiymati" tushunchalarining o'zaro bog'liqligini tushunishga yordam berish.
3. O'yin vaziyatlarini yaratish orqali oqilona ehtiyojlarni rivojlantirish va haqiqiy hayotiy vaziyatlarda o'zini to'g'ri tutish.

Maktabgacha yoshdagi katta guruh bolalarda iqtisodiy bilimlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Pedagog bolalar va ota-onalar bilan ishlashning uzoq muddatli rejasini ishlab chiqadi. Haftada bir marta iqtisodiyot bo'yicha maqsadli, tizimli mashg'ulotlar (o'yin shaklida) o'tkaziladi. Mashg'ulotning davomiyligi bolalarning faoliyatiga, bolalarning hissiy holatiga va mashg'ulotlarni tashkil etish shakliga bog'liq, jumladan, iqtisodiyot sohasidagi amaliy va kognitiv vazifalar mavhum va uzoq bo'lmashligi kerak. Ular bolalar kundalik hayotida uchraydigan vaziyatdan kelib chiqishi muhimdir. Shu maqsadda "iqtisodiyot soati" mashg'ulotlarni tashkil etish mumkin. Bolalarning qiziqishlari, bolalarga xos faoliyat turlarini hisobga olgan holda, pedagog o'yin va o'rganishni birlashtiradi, bu esa didaktik va amaliy o'yin muammolarini hal qilishning birligini ta'minlashga yordam beradi.

*Birinchi*dan, bolalarni qiziqitirish uchun pedagog turli xalqlarning ko'plab ertaklarini o'qiydi va ulardan iqtisodiy mazmundagi vaziyatlarni tanlaydi. Bu bolalarning ertaklarda iqtisodiyot elementlarini topishni va ularni zamonaviy dunyoga o'tkazishni o'rganishiga yordam beradi. Bolalarning axloqiy, iqtisodiy muammolarni tushunishiga yordam beradi: shaxsiy jamoat mulkiga nisbatan tejamkorlik, mehnatsevarlik, mehnatkash odamga hurmat bilan munosabatda bo'lish, o'z ehtiyojlarini ota-onalarning imkoniyatlari bilan hisobga olgan holda va birlashtirgan holda narsalarni sotib olishning to'g'ri pozitsiyasi kabilardir.

*Ikkinchi*dan, bolalarning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, pedagog bolalar va ota-onalar uchun iqtisodiy bilimlarni aniqlash uchun so'rovnomalar ishlab chiqadi. Ota-onalar yig'ilishlarida va individual suhbatlarda ushbu yo'nalishdagi ishlarning ahamiyatini ota-onalarga yetkazishga harakat qiladi.

*Uchinchi*dan, ota-onalar uchun maslahatlar, ochiq darslar, masalalarni muhokama qilish va teatr shaklida o'tkazilishi mumkin. Oilada bolalar ko'pincha iqtisodiy hayotning ko'p jihatlariga duch kelishadi. Aynan oilada u birinchi iqtisodiy bilimlarga ega bo'ladi, oilaning ehtiyojlari va o'z ehtiyojlariga qo'shiladi, "ish" (onam ishlaydi, dadam ishlaydi) va "pul" (onam, dadam ishlaydi va pul oladi) tushunchalarining nisbatlarini o'rganadi, pul nima uchun kerakligini bilib oladi, ota-onasi bilan haqiqiy hayotda jarayonlar bilan tanishadi oldi-sotdi, "do'kon", "bozor" tushunchalari. Ko'pincha bolaning o'zi mahsulotlarni, tovarlarni sotib olish jarayonida ishtirok etadi (kas-saga pul topshiradi, chek oladi, yetkazib beradi). Maktabgacha yoshdagi bolalar ota-onalari nomidan mustaqil ravishda do'konga borib, zarur narsalarni sotib olishadi. Ular bunday topshiriqlarni bajonidil bajaradilar, chunki ular haqiqatan ham kattalar dunyosiga qo'shilishadi, o'zlarini umumiy oilaviy ishlar va tashvishlarning ishtirokchilari kabi his qilishadi.

*To'rtinchi*dan, iqtisodiy tarbiyani shakllantirishda pedagog maktabgacha yoshdagi bolalarda asosan syujetli-rolli o'yindan faol foydalanadilar. Bolalar tomonidan iqtisodiy tarbiyani shakllantirishda rolli o'yinlar, vizual va illyustrativ materiallar, masalan, "ulgurji sotuvchi", "supermarket", "sayyohlik agentligi", "qimmatroq-arzonroq", "oilaviy byudjet", "shaharda sayohat" labirint yordam beradi, bir vaqtning o'zida hamma narsani yo'qotmaslik, g'alaba qozonish uchun o'z iqtisodiyotini oqilona boshqarish uchun bolalarimiz doimo o'ylashlari, hisoblashlari, rejalashtirishlari kerak. Syujetli-rolli o'yin jarayonida bolalar do'stlashdilar, bir-birlarini tinglashni, xalaqit bermaslikni, boshqalarning fikrlarini hisobga olishni, xayrixoh bo'lishni o'rgandilar, ya'ni ular munozara ko'nikmalarini shakllantiradilar. Bir-birlarini qo'llab-quvvatlash va ularga yordam berish orqali bolalar asosiy iqtisodiy qonunlar qanday ishlashini tushunishga harakat qilishadi. Eng muhimi: bolalar foyda olishning hojati yo'qligini, har doim vijdonan harakat qilish kerakligini tushunishdi.

Kelajakdagi iqtisodiy faoliyatning shartlari juda erta qo'yiladi va agar ular o'z vaqtida shakllanmagan bo'lsa, unda bolalarning xatti-harakatlarida beparvolik bo'lsa, keraksiz narsalarga, kitoblarga, o'yinchoqlarga, o'yinlar va mashg'ulotlar uchun ba'zida asossiz ehtiyojlar kabi salbiy holatlar paydo bo'lishi mumkin va to'g'ri qiymat yo'nalishi jarayoni buzilishi mumkin.

Bolani iqtisodiy voqelik dunyosi bilan tanishtirish qiyin va ayni paytda muhim muammolardan biridir. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tarbiyani asoslarini shakllantirish kerak:

- ularga pulga to'g'ri munosabatda bo'lishni, pul ishlash usullarini va undan oqilona foydalanishni o'rgatish;
- o'yinlar, krossvordlar yordamida bolalarni obyektlar, narsalar, insoniy munosabatlarning murakkab dunyosiga tanishtirish;

- iqtisodiy va axloqiy toifalar o'rtasidagi munosabatni tushuntirish: bir tomondan mehnat, tovar, pul, qiymat, narx; boshqa tomondan, tejamkorlik, halollik, tejamkorlik, qadr-qimmat, saxiylik;
- Foydali yumushlar bilan shug'ullanish;
- haqiqiy hayotiy vaziyatlarda o'zini to'g'ri tutish, ehtiyojlarni oqilona rivojlantirish ^[4].

Maktabgacha yoshdagi bolalarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning muhim bosqichlaridan biri bu bolalarni odamlar hayotidagi eng qiziqarli ijtimoiy-iqtisodiy hodisa – pul bilan tanishtirishdir. Biz pulning sotib olish va to'plash qobiliyati haqida emas, balki madaniy va tarixiy hodisa sifatida pul haqida gapirayotganimizga ishonch hosil qilishimiz mumkin: pul nima, birinchi pul nima edi, pul bo'lmaganida nima bo'lgan, so'm pul birliklari nimaga o'xshaydi, ularga nima chizilgan; xorijiy pul, valyuta, tashqi ko'rinish bilan tanishish turli mamlakatlarning pullari va boshqalar. "Mehnat" va "pul" tushunchalarining o'zaro bog'liqligini bolalar ongiga etkazish juda muhimdir.

Ota-onalar bilan do'konlarga tashrif buyurish maktabgacha yoshdagi bolalarni oilaviy iqtisodiyot bilan tanishtirishning yana bir usuli hisoblanadi. Shuning uchun bolani yaqinlashib kelayotgan do'konlarga tashrif buyurishga tayyorlash tavsiya etiladi. Masalan, ona yaqinlashib kelayotgan xaridlar ro'yxatini birgalikda tuzishni taklif qiladi, agar u tarbiyaviy ahamiyatga e'tibor qaratasa, bolaga biron bir xarid uchun mumkin bo'lgan miqdorni ajratishni va'da qiladi. Bola uchun pul katta jozibali kuchning obyekti, ayniqsa, kichik pullar, tangalardir. Ba'zi bolalar ba'zida o'z jamg'arma bankiga ega bo'lishni xohlashadi. Shu bilan birga, ko'pincha ota-onalarning o'zlari ham bu borada bolalarga yordam berishadi.

Iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning juda muhim, yakuniy qismi inson hayotini osonlashtiradigan yaxshi odatlarni tarbiyalashdir.

Xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkinki, bolalar olgan bilim va ko'nikmalarini kundalik hayotda muvaffaqiyatli qo'llaydilar. Bolalar haqiqiy hayotiy vaziyatlarda o'zlarini to'g'ri tutishadi va ular oqilona ehtiyojlarni rivojlantiradilar. Maktabgacha yoshdagi bolalarni iqtisodiy tarbiyalash muammosini faqat mashg'ulotlar bilan hal qilib bo'lmaydi: iqtisodiy yo'nalish bolalar faoliyatining barcha holatlarida, barcha tartib lahzarlarida, pedagogning bolalar bilan muloqotida, oilasida bo'lishi kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtisodiy tarbiyanini shakllantirish bo'yicha ishlarni izchil va tizimli ravishda olib borish juda muhim, shundagina pedagoglar va oilasi bilan birgalikda bolani iqtisodiy tarbiyalash asoslarini yaratishi, uni kattalar hayotiga tayyorlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Морозова О. В. Введение основ финансовой грамотности в образовательную деятельность дошкольной образовательной организации: Методические рекомендации, 2020. – 50 с.
2. Еремина М. О. Финансовая грамотность для детей дошкольного и младшего школьного возраста и родителей: учебно-методическое пособие. – Калининград, 2017.
3. Сасова И. А. Экономическое воспитание детей в семье. – М., 1989. – 137 с.
4. Кочергиной Т. С. Формирование познавательного интереса у детей старшего дошкольного возраста при ознакомлении с основами финансовой грамотности в условиях ДОО. – М.: Черняховск, 2019.

Muharrir: Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyster raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
ilmiy maqola, reklama materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

**Manzilimiz: Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mayze 19-uy**